

III. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФОНЕТИКИ, ЛЕКСИКИ, ГРАФІКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

УДК [811.161.2+811.133.1]’34’342.41-115

СИСТЕМА ГОЛОСНИХ ЗВУКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОРІВНЯЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ МОВ

Марія Джура

Національний університет „Львівська політехніка”

Описано системи голосних звуків української та французької мов, здійснено їх порівняльний аналіз, вказано на відмінності, що складатимуть труднощі під час вивчення відповідних іноземних мов.

Ключові слова: вимова, голосний звук, звук, звукова система, фонетика.

У статті мова йде про голосні звуки української мови в порівнянні з голосними звуками французької мови. Таке дослідження дасть можливість краще пізнати особливості звукових систем кожної з мов, простежити закономірності звукотворення голосних у цих мовах, а отже, виявити ті відмінності, що становлять перешкоди на шляху до успішного опанування фонетики цих мов. Гадаємо, що результати опису та порівняння систем голосних звуків згаданих мов будуть корисними як і для французів, що вивчатимуть українську мову як іноземну, так і для українців, що вивчатимуть французьку.

Кожна мова має свою неповторну звукову систему. Саме вона становить значні труднощі під час вивчення іноземної мови. Мало кому з тих, хто вивчає іноземну мову, навіть упродовж довгих років життя, вдається опанувати звукову систему цієї мови настільки добре, щоб носії мови не зуміли відчутти в їхній особі іноземця. Вивчаючи іноземну мову, як правило, акцентуємо на засвоєнні словникового складу цієї мови, фразеології, граматики. Однак звукова система мови є не менш важливою, ніж вищезгадані підсистеми. Звуки мають, насамперед, розрізнявальне значення для одиниць вищого рівня – частин слова та слів. Зі зміною звука змінюється граматичне чи семантичне значення слова. Наприклад: *ліс* – *лис*; *ходи*’ (наказовий спосіб дієслова *ходити*) – *хода*’ тощо. Усвідомлене розуміння творення кожного окремого звука певної мови, тобто знання його артикуляції, може якщо не повністю, то хоча б частково покращити вимову іноземця, виправити або згладити звукові хиби, що „ріжуть вухо” вродженого мовця. Саме таку мету ставимо, описуючи нижче системи голосних звуків української та французької мов.

Насамперед охарактеризуємо голосні звуки української мови. В українській мові є 6 голосних звуків: [a], [o], [y], [e], [и], [і]. Голосні звуки української мови впорядковуємо за такими розрізнявальними ознаками, як: 1) ступінь підняття спинки язика в ротовій порожнині до твердого піднебіння: *високий* – *середній* – *низький*; 2) місце підняття язика в ротовій порожнині: виділяють 3 ряди: *передній* – *середній* – *задній*; 3) ступінь огубленості звуків: *огублені* – *неогублені звуки*; 4) ступінь відкритості ротової порожнини: *відкриті* – *закриті звуки*.

Нижче подаємо опис ознак кожного голосного звука української мови та особливості його вимови:

[a] – *відкритий звук низького ступеня підняття, заднього ряду, неогублений*. Під час вимови звука [a] нижня щелепа опущена, губи займають середнє положення та є розслаблені, кінчик язика дещо відтягнений назад. Спинка язика плоска.

[o] – *звук середнього ступеня підняття, заднього ряду, огублений*. При вимові звука [o] губи округлені, кінчик язика відтягнений назад більше, ніж при вимові [a], спинка язика піднімається до м'якого піднебіння.

[y] – *закритий звук високого ступеня підняття, заднього ряду, огублений*. Під час вимови звука [y] кінчик язика загнутий донизу й відтягнений назад. Спинка язика піднята до м'якого піднебіння. Губи округлені.

[e] – *відкритий звук середнього ступеня підняття, переднього ряду з тяжінням до середнього ряду, неогублений*. При вимові звука [e] нижня щелепа опущена майже так само, як при вимові [a], кінчик язика відтягнений від нижніх зубів, спинка язика піднімається до твердого піднебіння, губи легко розтягнені.

[и] – *закритий звук з тяжінням до середнього ступеня підняття, переднього ряду, неогублений*. Під час вимови звука [и] губи розтягнені більше, як під час вимови [e]. Передня частина спинки язика опукла і спрямована допереду.

[i] – *закритий звук високого ступеня підняття, переднього ряду, неогублений*. Під час вимови звука [i] губи найбільш розтягнені та утворюють вузьку щілину. Маса язика спрямована наперед. Кінчик язика або спадає вниз безпосередньо за нижніми зубами або впирається в нижні зуби.

У французькій мові є 16 голосних звуків, з яких 12 – чисті, а 4 звуки – носові. Голосні звуки французької мови впорядковуємо за такими розрізнявальними ознаками, як: 1) ступінь підняття спинки язика в ротовій порожнині до твердого піднебіння: *високий (закриті звуки) – низький (відкриті звуки)*; 2) місце підняття язика в ротовій порожнині: виділяють 2 ряди: *передній – задній*; 3) огубленість звуків: *огублені – неогублені звуки*; 4) *ротіві звуки – носові звуки*; 5) ступінь напруженості: *напружений – ненапружений звук*.

Нижче подаємо опис ознак кожного голосного звука французької мови та особливості його вимови:

[a] – *відкритий звук переднього ряду, неогублений, середньої напруженості*. Під час вимови звука [a] кінчик язика торкається нижніх різців. Передня частина язика дещо вигнута до твердого піднебіння. Губи злегка розтягнені. Отвір між зубами (верхніми та нижніми різцями) становить 7 мм.

[ε] – *відкритий звук переднього ряду, неогублений, середньої напруженості*. Під час вимови звука [ε] кінчик язика сильніше впирається в нижні різці, ніж під час вимови [a]. Передня частина язика ще більше вигнута до твердого піднебіння. Губи розтягнені. Отвір між верхніми та нижніми різцями становить 5 мм.

[e] – *закритий звук переднього ряду, неогублений, напружений*. Під час вимови звука [e] кінчик язика сильно впирається в нижні різці. Бічні стінки язика впираються в верхні корінні зуби. Передня частина язика вигнута до твердого піднебіння. Отвір між верхніми та нижніми різцями становить 3 мм.

[i] – *закритий звук переднього ряду, неогублений, напружений*. Під час вимови звука [i] кінчик та бічні стінки язика ще сильніше впираються в нижні різці та в верхні корінні зуби. Отвір між верхніми та нижніми різцями становить приблизно 1 мм.

Французькі голосні звуки [ε], [e], [i] протиставлені за вимовою огубленим

звукам: [œ], [ø], [y].

[œ] – відкритий звук переднього ряду, огублений, середньої напруженості. Під час вимови звука [œ] язик займає таке саме положення, як під час вимови [ɛ], але губи злегка округлені й просунуті наперед.

[ø] – нестійкий звук (вимовляємо при збігу приголосних). Відкритий звук переднього ряду, огублений, середньої напруженості. Під час вимови звука [ø] язик та губи займають те саме положення, що й під час вимови [œ] в ненаголошеній позиції.

[ø] – закритий звук переднього ряду, огублений, напружений. Під час вимови звука [ø] язик займає таке саме положення як і під час вимови [e], але губи округлені й просунуті наперед.

[y] – закритий звук переднього ряду, огублений, сильно напружений. Під час вимови звука [y] язик займає таке саме положення, як і під час вимови [i], але губи округлені й просунуті наперед.

[ɑ] – відкритий звук заднього ряду, злегка огублений, середньої напруженості. Під час вимови звука [ɑ] кінчик язика відтягнений від нижніх різців. Задня частина спинки язика дещо вигнута до м'якого піднебіння. Отвір між різцями становить 10 мм.

[O] – відкритий звук заднього ряду, огублений, середньої напруженості. Під час вимови звука [O] кінчик язика відтягнений від нижніх різців. Спинка язика вигнута до середньої частини твердого піднебіння. Губи злегка округлені й просунуті наперед. Отвір між різцями становить 8 мм.

[o] – закритий звук заднього ряду, огублений, напружений. Під час вимови звука [o] кінчик язика відтягнений від нижніх різців. Спинка язика ще дужче вигнута до твердого піднебіння. Губи округлені й просунуті наперед. Отвір між різцями становить 5 мм.

[u] – закритий звук заднього ряду, огублений, напружений. Під час вимови звука [u] кінчик язика ще далі відтягнений від нижніх різців. Задня частина спинки язика вигнута до м'якого піднебіння. Губи округлені й просунуті наперед. Отвір між різцями становить 5 мм.

У французькій мові є ще 4 носових звуки: [ã], [ɛ̃], [œ̃], [ɔ̃]. Носові звуки вимовляємо, опускаючи м'яке піднебіння і змикаючи його із задньою частиною спинки язика. Струмінь повітря проходить через носову порожнину, надаючи голосному носового звучання.

[ã] – носовий звук заднього ряду, відкритий, злегка огублений, середньої напруженості. Носовий [ã] вимовляємо подібно до чистого звука [ɑ], але язик ще більше відтягнений назад, задня частина язика плоскіша, звук напруженіший. Повітря проходить через носову порожнину.

[ɛ̃] – носовий звук переднього ряду, відкритий, неогублений, середньої напруженості. Носовий [ɛ̃] вимовляємо подібно до чистого звука [ɛ], але він є більш відкритий. Повітря проходить через носову порожнину.

[œ̃] – носовий звук переднього ряду, відкритий, злегка огублений, середньої напруженості. Носовий [œ̃] вимовляємо подібно до чистого звука [œ], але м'яке піднебіння опущене й повітря проходить через носову порожнину.

[ɔ̃] – носовий звук заднього ряду, відкритий, огублений, середньої напруженості. Носовий [ɔ̃] вимовляємо подібно до звука [O]. Але він є більш закритий та напруженіший від його чистого відповідника. Повітря проходить через носову порожнину.

Описавши голосні звуки української та французької мов окремо, наочно подамо їхні особливості в таблицях, а відтак порівняємо звуки обох мов.

Таблиця голосних звуків української мови:

Ступінь підняття	Ряд		
	Передній	Середній	Задній
Високий	і и		у
Середній	е		о
Низький			а

Таблиця голосних звуків французької мови:

Ступінь підняття	Ряд		
	Передній	Середній	Задній
Високий	і (y)* е (ø)		и о
Середній			
Низький	ε / ɛ̃ (œ / œ̃) (ə) а		О / ô α / ā

Порівнюючи звукові системи голосних обох мов, найперше зазначимо такі відмінності:

1. Французька система голосних звуків є більш розмаїта: **16** звуків у французькій мові та **6** в українській.

2. У французькій мові **немає** голосних звуків **середнього ступеня** підняття спинки язика, тобто український звук [e] більш закритий порівняно з французьким найбільш подібним до нього звуком [ε]. А український звук [o] більш закритий, ніж французький відкритий [O] або ж більш відкритий від французького закритого [o]. Український звук [и] є високо-середнього ступеня підняття спинки язика, а отже, більш відкритий від найбільш подібного французького звука [e].

3. Українські звуки [y] та [і], звичайно, відмінні від їхніх французьких відповідників [u] та [i], але, принаймні, в таблиці мають однакові властивості. Що ж до українського звука [а], то він, як це видно з таблиці, має свій відповідник – французький відкритий звук заднього ряду [α].

4. Три пари голосних звуків у французькій мові розрізняються за ознакою *огублений – неогублений*, за всіма іншими ознаками їхня вимова подібна: [ε] – [œ]; [e] – [ø]; [i] – [y]. В українській мові ознака *огубленість – неогубленість* не витворює окремих пар звуків.

5. У французькій мові є 4 носових звуки: [â], [ɛ̃], [œ̃], [ô]. В українській мові немає носових звуків.

6. Усі голосні французької мови вимовляємо напружено, тоді як в українській мові ознака *напружений – напружений* голосний звук відсутня.

* У дужках позначено голосні огублені звуки, що мають те саме місце творення, що й їхні неогублені відповідники.

-
1. Барышникова К. К., Колтыпина В. Я., Михеева В. Т., Соколова В. С. Вводно-корректировочный фонетический курс французского языка: Учеб. пособие для ин-тов и фак. ин. яз. – М., 1974.
  2. Пономарів О. Д., Різун В. ., Шевченко Л. Ю. та ін. Сучасна українська мова / За ред. О. Д. Пономарева. – К., 1997.
  3. Сапун Г., Вознюк Л. Українська мова. Довідничок для учнів початкових класів. – Тернопіль, 2005.
  4. Voïtiouk N. A. Phonétique théorique du français contemporainю. – Lviv, 1979.

THE VOCALIC SYSTEM OF THE UKRAINIAN AND THE FRENCH LANGUAGES IN COMPARISON

Mariya Dzhura

Lviv Polytechnic National University

The article deals with the description of the systems of vowels of the Ukrainian and the French languages. The author compares the two systems pointing out to the differences, which make the learning of the articulation of the vocalic sounds in the two languages difficult.

Key words: articulation, phonetics, sound, sound system, vowel.

СИСТЕМА ГЛАСНЫХ ЗВУКОВ УКРАИНСКОГО И ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКОВ СКВОЗЬ ПРИЗМУ СРАВНИТЕЛЬНОГО ИЗУЧЕНИЯ ЯЗЫКОВ

Мария Джюра

Национальный университет „Львовская политехника”

В статье описана система гласных звуков украинского и французского языков, совершен их сравнительный анализ, указано отличие, которые представляют трудности при изучении соответствующих иностранных языков.

Ключевые слова: произношение, гласный звук, звук, звуковая система, фонетика.